

به نام خداوند بخشنده و مهربان

سخنی با اعضا

پس از خبر تشکیل انجمن قارچ‌شناسی ایران خوشحالیم به اطلاع برسانیم که خبرنامه انجمن قارچ‌شناسی از این پس با نام «هاگ» به صورت الکترونیک و به تعداد محدود به صورت چاپ شده منتشر خواهد شد. در نظر است خبرنامه فعلاً شش ماه یک بار چاپ شود و مطالب متنوعی را در برگیرد. چاپ حداقل یک مقاله در زمینه جنبه‌های عمومی قارچ‌شناسی، می‌تواند باعث غنای علمی خبرنامه شود. معرفی پروژه‌های قارچ‌شناسی در ایران خبرهای خوبی برای قارچ‌شناسان بوده و آگاهی آنان از کارهای در دست اجرا در کشور از تکرار برخی پروژه‌ها جلوگیری می‌نماید. بخشی از مقالات مرتبط با قارچ-شناسی همکاران ایرانی در مجلات معتبر بین‌المللی منتشر می‌شود که ممکن است دور از دسترس دیگر همکاران باشند. لذا خوشحال خواهیم شد اگر عنوان کامل این مقالات همراه با خلاصه بسیار کوتاه از نتایج آنها را برای درج در خبرنامه ارسال نمایید. معرفی کتاب در زمینه قارچ‌شناسی نیز از برنامه‌های دیگر خبرنامه است. همچنین در نظر است در صورتی که معرفی یک قارچ برای خوانندگان جذابیت ویژه‌ای داشته باشد،

در هر شماره اقدام به معرفی یک قارچ شود. امروزه اینترنت یکی از منابع در دسترس تقریباً رایگان برای همه کشورهاست. گسترش آدرسهای اینترنتی مرتبط با قارچها هر روز رو به افزایش است. معرفی این صفحه‌های اینترنتی برای دانشجویان و محققان می‌تواند جذاب باشد. همچنین درج مطالبی در زمینه معرفی هرباریومها، کنگره‌ها و مطالب مرتبط دیگر برای چاپ در خبرنامه بسیار مفید خواهد بود. از اینرو از کلیه همکاران گرامی انتظار می‌رود با ارسال مطالب ارزشمند خود در ارتباط با موضوعات فوق ما را در تهیه خبرنامه مساعدت نمایند.

جعفر ارشاد

همچنین در این شماره می‌خوانیم:

سخن نخست

نتایج انتخابات اولین مجمع عمومی انجمن قارچ‌شناسی ایران

تولد یک مجله قارچ‌شناسی

این یکی استثنائاً سمی نیست

مقاله با بیشترین ارجاعات مجله *Fungal Biology* برای

دوره ۲۰۰۸-۲۰۱۰

فهرست مقالات همکاران ایرانی چاپ شده در مجلات

معتبر علمی خارج از کشور

قارچ‌شناسی در اینترنت

آدرس خبرنامه: تهران، موسسه تحقیقات گیاهپزشکی

کشور، تحقیقات رستنیا

E-mail: khodaparast@guilan.ac.ir

سخن نخست

بالاخره پس از چند سال پیگیری و تلاش، انجمن قارچ‌شناسی ایران در کمیسیون انجمن‌های علمی کشور به ثبت رسید و مجوز فعالیت اخذ نمود. اولین مجمع عمومی انجمن با حضور جالب توجه علاقه‌مندان در بیست و چهارم شهریور ۱۳۸۹ در محل موسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور تشکیل گردید. تشکیل انجمن قارچ‌شناسی ایران خبر مسرت بخشی برای دوست‌داران و علاقه‌مندان به این رشته بود. به این مناسبت ضمن تبریک تأسیس انجمن، در این مقاله ضمن مروری بر تاریخچه قارچ‌شناسی در ایران، نگاهی نیز به مسئولیتهای پیش‌رو خواهیم داشت.

آنچنان که ارشاد (۱۳۵۴) می‌نویسد اولین مطالعات در زمینه قارچ‌های ایران ابتدا توسط قارچ‌شناسان خارجی آغاز شده است. یکی از قدیمی‌ترین منابع علمی که در آن از قارچ‌های ایران نام برده شده است توسط یک گیاه‌شناس اروپایی به نام بوهسه (F. Buhse) در سال ۱۲۳۹ شمسی (۱۸۶۰ میلادی) نگارش یافته است که در آن از ۳۳ گونه قارچ از ایران نام برده شده است. اگرچه گزارش دیگری حکایت از معرفی یک گل‌سنگ به نام *Parmelia esculenta* توسط گوبل (Goebel) از ایران به سال ۱۸۳۰

میلادی دارد (عباسی و علی آبادی ۱۳۸۸). بنابراین تا این تاریخ از قارچ‌های ایران در نوشته‌های علمی نامی دیده نشده است. این در حالی است که میکروسکوپ در سال ۱۶۶۵ به صورت علمی توسط رابرت هوک استفاده شد و لینه در سال ۱۷۵۳ کتاب معروف خود *Species Plantarum* را منتشر کرد که در آن تعدادی از قارچ‌ها نیز نامگذاری شده‌اند.

ارشاد (۱۳۵۴) به شیوه مناسبی تاریخچه قارچ‌شناسی در ایران را به چهار دوره تقسیم کرده است. دوره اول که تا ۱۸۶۰ میلادی (یا به عبارت صحیح‌تر ۱۸۳۰) را شامل می‌شود، همانطور که اشاره شد از قارچ‌های ایران در نوشته‌های علمی تا ۱۸۳۰ نامی برده نشده است. دوره دوم از سال ۱۲۳۹ شروع و تا سال ۱۳۲۰ ادامه می‌یابد. یکی از بزرگ‌ترین قارچ‌شناسان خارجی در دوره نخست مطالعه قارچ‌های ایران، پتراک، دانشمند اتریشی است. این محقق اولین مقاله خود در مورد قارچ‌های ایران را در سال ۱۳۱۸ (۱۹۳۹ میلادی) نوشت و تا سال ۱۹۷۲ که آخرین مقاله او منتشر شد، حدود ۲۱ مقاله در زمینه قارچ‌های ایران نگاشت.

از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۲ که دوره سوم بر اساس نوشته ارشاد (۱۳۵۴) را در بر می‌گیرد نوشته‌های محققان ایرانی به تنهایی یا به ویژه

همراه با محققان خارجی به چشم می‌خورد. برخی از محققان بزرگی که در این دوره به قارچ‌شناسی ایران خدمت کرده‌اند عبارت‌اند از: اسفندیار اسفندیاری، عزت‌الله خیبری، قوام‌الدین شریف، آدولف پتراک، فرانس فون آرکس و جورج وینوبورژن. اسفندیاری اولین فرد ایرانی است که مطالعات قارچ‌شناسی خود را منتشر کرده است. وی اولین مقاله خود را در سال ۱۳۲۰ (۱۹۴۱) با همکاری پتراک در مجله *Annales Mycologici* منتشر کرد. با وجود این بیشترین تحقیقات قارچ‌شناسی در این دوره توسط پتراک انجام شده است (ارشاد ۱۳۵۴).

از سال ۱۳۴۲ مطالعه قارچ‌شناسی وارد دوره نسبتاً جدیدی می‌شود که ارشاد (۱۳۵۴) آن را دوره چهارم قلمداد کرده است. به طوری که با تأسیس موسسه بررسی آفات و بیماریهای گیاهی (موسسه تحقیقات گیاهپزشکی ایران کشور) و راه‌اندازی آزمایشگاه و تهیه وسایل لازم در برخی از گروه‌های گیاهپزشکی دانشگاه‌های کشور، امکان کشت و جداسازی قارچها فراهم شده است. نقش آفرینان اصلی این دوره تعداد معدودی از قارچ‌شناسان ایرانی بوده‌اند که به طور عمده در بخش تحقیقات رستنیهای مؤسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور و گروه گیاهپزشکی دانشگاه تهران به مطالعه نظام‌مند

قارچها پرداخته‌اند. ارشاد این دوره را از این نظر متمایز از دوره‌های قبل دانسته است که تا این دوره قارچها منحصرأ روی اندامهای گیاهی جمع‌آوری می‌شدند و هیچ تلاشی برای جداسازی و کشت آنها روی محیطهای کشت مصنوعی نمی‌شده است. از استادان برجسته این دوره می‌توان از جعفر ارشاد (مؤسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور)، محمد اشکان (مؤسسه گیاهپزشکی کشور)، ضیاء‌الدین بنی‌هاشمی (گروه گیاهپزشکی دانشگاه شیراز)، قربانعلی حجارود (گروه گیاهپزشکی دانشگاه تهران)، عزیزاله علیزاده (دانشگاه تربیت مدرس) و جواد فاطمی (گروه گیاهپزشکی دانشگاه شیراز) نام برد. از شاخص‌ترین چهره‌های این دوره که به طور اختصاصی و نظام‌مند در زمینه آموزش، شناسایی و رده‌بندی قارچهای ایران تاثیرگذار بوده‌اند باید از جعفر ارشاد و قربانعلی حجارود نام برد. در کارنامه علمی این استادان مقالات علمی فراوانی می‌توان پیدا کرد که به معرفی قارچهای ایران پرداخته‌اند. به خصوص دکتر ارشاد با نوشتن کتاب قارچهای ایران که خوشبختانه چاپ سوم آن در سال ۱۳۸۸ منتشر شد، خدمت شایسته و ویژه‌ای به قارچ‌شناسی ایران کرده است و شاید یکی از تاثیرگذارترین نوشته‌ها در این زمینه بوده است. اگرچه تلاشهای محققین

فوق بسیار ارزشمند و شایسته تقدیر فراوان است اما باید اذعان نمود که به دلایل متعدد از جمله تعداد انگشت شمار محققین علاقه‌مند، اشتغال در امر آموزش باعث شده است که مطالعه متمرکز و هدفمند بسیاری از گروه‌های مهم قارچ‌ها هنوز انجام نشده باشد. اما باید اعتراف کرد که یکی از ثمرات فعالیت استادان برجسته قارچ‌شناسی در دوره‌های گذشته، آموزش گروهی از محققان جوان در زمینه قارچ‌شناسی است که امید است مسبب آغاز دوره جدیدی (دوره پنجم) شوند که در این دوره شاهد جهش در مطالعات قارچ‌شناسی کشور باشیم. اما ارشاد (نوشته شخصی) بر این باور است که دوره پنجم قارچ‌شناسی در ایران از سال ۱۳۷۹ شروع شده است. ایشان به کارگیری روش‌های نوین به ویژه کاربرد توالی‌یابی DNA و تجزیه و تحلیل‌های فیلوژنتیک در قارچ‌ها را از نشانه‌های آغاز این دوره می‌دانند. زیرا همانطور که همگان آگاهند به کارگیری این روش‌ها تحول بزرگی در قارچ‌شناسی به وجود آورده و رده‌بندی و فیلوژنی گروه‌های مختلف را دستخوش دگرگونی کرده است. علاوه بر این به بسیاری از پرسش‌های دیرینه قارچ‌شناسی پاسخ داده است. خوشبختانه هم اکنون این گونه تحقیقات قارچ‌شناسی در سراسر کشور

توسعه یافته و بخشی از پروژه‌های تحقیقاتی و رساله‌های تحصیلی که توسط محققان اجرا یا توسط اساتید دانشگاه‌ها هدایت می‌گردد، به خود اختصاص داده است. به نظر می‌رسد وجه تمایز دیگر این دوره با دوره‌های قبلی این باشد که این محققان به دانش قارچ‌شناسی به عنوان یک رشته مستقل خواهند پرداخت. در حالی که در دوره‌های گذشته قارچ‌شناسی بیشتر از نگاه بیماری‌شناسان گیاهی مورد توجه بوده است. از این رو انتظار می‌رود در این دوره قارچ‌شناسان توجه بیشتری به گروه‌های خاص نموده و تهیه مونوگراف‌های منطقه‌ای و کشوری مورد توجه بیشتر واقع شود. بدون شک دانش قارچ‌شناسی با توجه به اهمیت آن، به دلایل متعدد توجه لازم را به خود جلب نکرده است. در ایران هنوز حتی برای گروه‌های مهم و معروف قارچ‌ها نظیر قارچ‌های مولد زنگ‌ها، سفیدک‌های پودری و سفیدک‌های کرکی و قارچ‌های چتری مونوگراف‌های منطقه‌ای و کشوری تهیه نشده است. امید است تشکیل انجمن قارچ‌شناسی بتواند برای انجام چنین مطالعاتی مشوق علاقه‌مندان در این زمینه باشد.

سید اکبر خداپرست

منابع

ارشاد ج. ۱۳۵۴. تاریخچه قارچ‌شناسی در ایران. نشریه سازمان حفظ نباتات، شماره ۲۲: ۱۹-۲۶.
عباسی م. و علی آبادی ف. ۱۳۸۸. فهرست قارچهای گزارش شده در خلاصه مقالات دوازدهمین تا هجدهمین کنگره گیاهپزشکی ایران. انتشارات علم و هنر، تهران ۲۷۶ صفحه.

خزانه‌دار و دکتر خداپرست به عنوان مسئول خبرنامه انتخاب گردیدند.

نتایج انتخابات اولین مجمع عمومی انجمن قارچ‌شناسی ایران

اولین مجمع عمومی انجمن قارچ‌شناسی ایران در تاریخ بیست و چهارم شهریور ۱۳۸۹ در محل موسسه تحقیقات گیاهپزشکی کشور برگزار شد و همکاران زیر به عنوان اعضای هیئت مدیره انجمن انتخاب شدند.

عکس گروهی از همکاران پس از اولین مجمع عمومی انجمن قارچ‌شناسی ایران: از چپ به راست: دکتر ارشاد، دکتر رضایی، دکتر خداپرست، دکتر عظیمی، دکتر سلیمانی، دکتر عباسی مقدم، دکتر حجارود، دکتر عباسی، دکتر جوان نیکخواه، دکتر میناسیان، دکتر بنی هاشمی، دکتر بلالی، دکتر شریف نبی و دکتر زارع

۱- دکتر جعفر ارشاد

۲- دکتر سید اکبر خداپرست

۳- دکتر رسول زارع

۴- دکتر مهرداد عباسی

۵- دکتر محمد جوان نیکخواه

ضمناً آقای دکتر غلام رضا بلالی به عنوان عضو علی‌البدل و سرکار خانم مهندس سیما زنگنه به عنوان بازرس انتخاب شدند.

لازم به ذکر است که در اولین جلسه اعضای هیئت مدیره انجمن، آقایان دکتر ارشاد به عنوان رئیس انجمن، دکتر جوان نیکخواه نایب رئیس، دکتر زارع دبیر و دکتر عباسی

تولد یک مجله قارچ‌شناسی

انجمن بین‌المللی قارچ‌شناسی (International Mycological Association) اقدام به انتشار اولین مجله خود با نام IMA Fungus نموده است. این مجله کار خود را با یک تیم بسیار قوی و با سردبیری پروفیسور D.L. Hawksworth شروع کرده و اولین شماره آن در ژوئن ۲۰۱۰ منتشر شد. تاکنون دو شماره از این مجله منتشر شده است. ضمن تبریک تولد این مجله به همکاران، امیدواریم شاهد

شکل ۱) *Amanita caesarea*: بازیدیوکارپ نابالغ (بالا) و منظره فوقانی کلاهک بازیدیوکارپ بالغ

افراد محلی هر ساله اوایل پاییز آنرا جمع-آوری و مصرف می‌کنند و حتی در بازارهای محلی با قیمت نسبتاً قابل توجه (حدود ۵۰۰۰ تومان در هر کیلو) به فروش می‌رسانند. بسیاری از بومی‌های اطراف آن را با نام «مارغانه موش» می‌شناسند. چرا که بازیدیوکارپ قارچ قبل از باز شدن شباهت بسیاری با تخم‌مرغ (مارغانه در گویش گیلکی) دارد. از طرف دیگر، شاید کلمه موش برگرفته از کلمه «Mush-room» باشد

انتشار مقالات ارزشمند به ویژه از طرف قارچ‌شناسان ایران در این مجله باشیم. برای مشاهده صفحه اینترنتی می‌توانید به <http://www.imafungus.org> مراجعه فرمایید.

این یکی استثنائاً سمی نیست

شاید اغلب ما با شنیدن نام قارچ *Amanita* به یاد سم مهلک بسیاری از گونه‌های آن می‌افتیم، اما یکی از گونه‌های آن *A. caesarea* Pers. (Scop.) نام دارد که در جنگلهای اطراف رشت یافت می‌شود و در بین قارچهای خوراکی محلی یکی از گونه‌های بسیار لذیذ به شمار می‌رود.

complex and its affinity with the genus *Lecanicillium*. *Mycological Research* 112: 811-824.

**جدیدترین فهرست مقالات همکاران
ایرانی چاپ شده در مجلات معتبر علمی
خارج از کشور**

-Asgari B. and Zare R. 2010. Two new species of *Preussia* from Iran. *Nova Hedwigia* 90(3-4): 533-548. (ISI)

در این مقاله دو گونه *Preussia persica* و *Preussia polymerpha* در سطح جهانی از ایران توصیف شده‌اند. این گونه‌ها به صورت اپیفیت روی برگ‌های جو از شمال غرب کشور جدا شدند.

-Zare R., Asgari B., Gams W. 2010. The species of *Coniolarrella*. *Mycologia* 102(6): 1383-1388. (ISI)

در این مقاله یک گونه *Coniolarrella macrothecia* و یک ترکیب جدید *Coniolarrella ershadii* به همراه کلید شناسایی گونه‌های جنس *Coniolarrella* معرفی شده است.

-Asgari B. and Zare R. 2010. A contribution to the taxonomy of the genus *Coniocessia* (Xylariales). *Mycological Progress*. Published online First. Accepted on 14-06-2010. (ISI)

که البته معلوم نیست از چه زمانی وارد گویش گیلکی شده است. بسیاری از قارچ‌های دیگر نیز در منطقه با همین پسوند نامیده می‌شوند.

این قارچ تا سال ۱۳۸۵ حتی از ایران گزارش نشده بود تا اینکه برای اولین بار توسط بهرام و همکاران در سال ۱۳۸۵ از نوشهر گزارش شد (بهرام و همکاران ۱۳۸۵، رستنیها، جلد ۷ شماره ۲). این اولین گزارش از این قارچ از استان گیلان به شمار می‌رود.

**مقاله با بیشترین ارجاعات مجله
Fungal Biology برای دوره ۲۰۰۸-۲۰۱۰
به یک قارچ‌شناس ایرانی و همکارش
تعلق گرفت**

اخیراً Elsevier یکی از معتبرترین ناشرین مجلات علمی اعلام کرد که مقاله دکتر رسول زارع و دکتر والتر گمس که در مجله *Fungal Biology* (با نام قبلی *Mycological Research*) چاپ شده است، برای دوره ۲۰۰۸-۲۰۱۰ بیشترین ارجاعات را به خود اختصاص داده و یکی از ده مقاله با بیشترین ارجاعات این ناشر بوده است. انجمن قارچ‌شناسی ایران ضمن تبریک به آقای دکتر زارع برای ایشان آرزوی توفیق روز افزون می‌نماید.

مشخصات این مقاله به شرح زیر است:

Zare R, Gams W. 2008. A revision of the *Verticillium fungicola* species

Bipolaris australiensis. Austral. Plant Dis. Notes 5: 19–20.

-Mirzaee M.R., and Mohammadi M. 2010. Occurrence of powdery mildew caused by *Leveillula taurica* on onion (*Allium cepa*) in Iran. Plant Dis. 94: 280.

-Mirzaee M.R., Abbasi M. and Mohammadi M. 2009. *Albugo candida* causing white rust on *Erysimum crassicaule* in Iran. Austral. Plant Dis. Notes 4: 124–125.

-Fotouhifar K., Hedjaroude Gh., Leuchtmann A. 2010. ITS rDNA phylogeny of Iranian strains of *Cytospora* and associated teleomorphs. Mycologia 102 (6): 1369–1382. (ISI)

در این مقاله ۲۰ گونه *Cytospora*، یک گونه *Leucostoma* و پنج گونه *Valsa* از ایران مطالعه شده و روابط فیلوژنتیک آنها بر اساس rDNA مورد بررسی قرار گرفته است.

قارچ‌شناسی در اینترنت

یکی از صفحه‌های اینترنتی مرتبط با قارچ‌شناسی <http://www.indexfungorum.org> است که با مراجعه به آن می‌توان اطلاعات مفیدی در زمینه نام قارچها و منابع مرتبط با آنها پیدا کرد. این صفحه مورد حمایت CABI (<http://www.cabi.org>).

در این مقاله یک تیره جدید (*Conioceessiaceae*) و چهار گونه جدید در جنس *Conioceessia* به همراه کلید شناسایی همه گونه‌های این جنس در سطح جهانی معرفی شده است. گونه‌های جدید عبارتند از:

Conioceessia maxima, *C. minima*, *C. cruciformis*, *C. anandra*

-Abdollahzadeh J., Javadi-Estahbanati A.R., Mohammadi-Goltapeh E.M., Zare R., Phillips A.J.L. 2010. Phylogeny and morphology of four new species of *Lasiodiplodia* from Iran. Persoonia 25: 1–10. (ISI)

در این مقاله چهار گونه جدید از جنس *Lasiodiplodia* در سطح جهانی معرفی شده‌اند. این گونه‌ها عبارتند از:

Lasiodiplodia citricola, *L. gilanensis*, *L. hormozganensis*, *L. iraniensis*

-Mirzaee M.R., Khodaparast A., Sajedi S., Javadi S.B. and Saberi M.H. 2010. *Malcolmia africana*, a new host for powdery mildew disease caused by *Erysiphe cruciferarum* in Iran. Austral. Plant Dis. Notes 5: 101-102.

-Mirzaee M.R., Asgari B., Zare R. and Mohammadi M. 2010. Association of *Microascus cirrosus* (Microascaceae, Ascomycetes) with brown leaf spot of pistachio in Iran. Plant Dis. 94: 642.

-Mirzaee M.R., Zare R. and Azari A. 2010. A new leaf and sheath brown spot of foxtail millet caused by

---

(<http://www.cbs.knaw.nl>) CBS

Landcare Research-NZ

(<http://www.landcareresearch.co.nz>)

بوده و به طور مداوم در حال گسترش و توسعه اطلاعات خود است.

همچنین علاقه‌مندان جهت دسترسی به فهرست سایتهای متعدد در زمینه قارچ‌شناسی می‌توانند به نوشته عباسی (مجله علمی - تخصصی زیتون شماره ۱۵۹ سال ۱۳۸۳) مراجعه نمایند.